
PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI
10/04/25

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr: Y Cynghorydd Cai Larsen (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Rhys Tudur (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr:- Beca Brown, Jina Gwyrfai, Dawn Lynne Jones, Elwyn Jones, Gareth Tudor Jones, Gwilym Jones, Beth Lawton, Dewi Owen, John Pughe Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands, Dyfrig Siencyn, Gwynfor Owen a Sian Williams.

Aelodau Cyfetholedig: Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig), Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon), Elise Poulter (NEU) a Gweno Glyn Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Dwyfor).

Swyddogion yn bresennol: Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu), Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu) a Jasmine Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 5 - Y Cynghorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg), Llion Williams (Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant) a Steffan Williams (Rheolwr Gwasanaeth Ieuenctid).

Yn bresennol ar gyfer eitem 6 - Y Cynghorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg) a Ffion Edwards Ellis (Pennaeth Cynorthwyol: Anghenion Addysg Arbennig a Chynhwysiad).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7 - Y Cynghorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg), Rhys Meredydd Glyn (Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd), Iwan Gwilym Evans (Swyddog Monitro/Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol), Gwyn Tudur (Pennaeth Cynorthwyol Uwchradd), Meirion Prys Jones (Ymgynghorydd) a'r Cynghorwyr:- Anne Lloyd Jones, Elfed Williams (Aelodau Pwyllgor Iaith).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorydd Gwilym Iwan Huws; Gwilym Jones (NASUWT).

Croesawyd y canlynol i'r cyfarfod:-

- Aelod newydd ar y pwyllgor - Gweno Glyn Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Dwyfor).
- Aelodau o'r Pwyllgor Iaith a wahoddwyd fel sylwedyddion ar gyfer eitem 7.

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorydd Gwilym Iwan Huws a Gwilym Jones (NASUWT).

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Eitem 5

- Datganodd y Cynghorydd Dawn Lynne Jones fuddiant personol am ei bod yn ymwneud â Chlwb Pobl Ifanc Porthi Dre.

Nid oedd yr aelod o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu, ac ni adawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth.

Eitem 6

- Datganodd y Cynghorydd Gwynfor Owen fuddiant personol oherwydd ei fod yn llywodraethwr yn Ysgol Hafod Lon.
- Datganodd y Cynghorydd Dawn Lynne Jones fuddiant personol oherwydd bod ganddi wyrion sy'n mynychu Ysgol Pendalar, ac oherwydd natur ei swydd yn cefnogi pobl ifanc gyda CDU.

Nid oedd yr aelodau o'r farn eu bod yn fuddiannau sy'n rhagfarnu, ac ni adawsant y cyfarfod yn ystod y drafodaeth.

- Datganodd Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) fuddiant personol oherwydd bod ganddi nai yn mynychu ysgol prif lif yng Ngwynedd sy'n derbyn darpariaeth anghenion dysgu ychwanegol.

Roedd y swyddog o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu a gadawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem.

Eitem 7

- Datganodd Gweno Glyn Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Dwyfor) fuddiant personol oherwydd bod ganddi berthynas agos â chydawdur y polisi drafft.
- Datganodd Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig) fuddiant personol oherwydd ei bod yn gynghorydd addysg i Esgobaeth Wrecsam.

Nid oedd yr aelodau o'r farn eu bod yn fuddiannau sy'n rhagfarnu, ac ni adawsant y cyfarfod yn ystod y drafodaeth.

3. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 13 Chwefror, 2025 fel rhai cywir.

5. GWASANAETH IEUENCTID

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Addysg yr adroddiad gan nodi bod y Gwasanaeth Ieuenctid wedi bod ar daith sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf, gyda'r ddarpariaeth wedi'i hailfodelu'n sylweddol yn 2018. Eglurwyd bod argyfwng COVID

wedi cael effaith sylweddol ar anghenion pobl ifanc ac wedi cael dylanwad amlwg ar y gwasanaeth, fel pob gwasanaeth arall. Mynegwyd balchder bod y gwasanaeth yn derbyn y sylw priodol gan y Pwyllgor yma. Pwysleisiwyd rôl allweddol y Gwasanaeth Ieuenctid yng ngwaith cefnogi pobl ifanc Gwynedd.

Mynegwyd barn nad ydynt yn manteisio digon ar y gwaith mae'r gwasanaeth ieuenctid yn ei wneud, nac ar yr effaith a'r ardrawiad cadarnhaol y gall gwaith ieuenctid ei gael ar fywydau pobl ifanc. Cyfeiriwyd at Gynhadledd Gwaith Ieuenctid Cymru yng Nghaerdydd, lle roedd gan Wasanaeth Ieuenctid Gwynedd bresenoldeb amlwg, a chafwyd cyfle i rannu arferion da. Nodwyd bod nosweithiau gwobrwyo wedi'u cynnal gan y gwasanaeth ym Mangor i gydnabod llwyddiannau pobl ifanc ar draws y sir.

Mynegwyd bod pobl ifanc Gwynedd yn arbennig, er gwaethaf y bai a roddir arnynt yn aml. Pwysleisiwyd nad yw'r heriau a wynebwr gan rai pobl ifanc yn adlewyrchiad o fethiant, ond yn dangos yr angen am gymorth, ac mai dyma'r flaenoriaeth i'r Adran Addysg.

Tynnwyd sylw at bwysigrwydd clywed lleisiau pobl ifanc ac eglurwyd bod y Gwasanaeth Ieuenctid yn ymgynghori'n helaeth â nhw. Nodwyd bod sefydlu Fforwm Ieuenctid Gwynedd yn gam cadarnhaol, gyda swyddog penodol yn arwain ar y gwaith i sicrhau bod lleisiau pobl ifanc yn rhan o waith ehangach y Cyngor.

Cyfeiriwyd at Atodiad 2 i'r adroddiad 'Canfyddiadau Holiadur Pobl Ifanc 2025'. Nodwyd bod 25% o bobl ifanc yn anghyfarwydd â'r gwasanaeth, gan amlygu'r angen am fwy o waith codi ymwybyddiaeth. Amlygwyd bod y prif resymau dros gymryd rhan yn y gwasanaethau ieuenctid yn cynnwys cael mwynhau a threulio amser gyda ffrindiau. Nodwyd bod dim ond 17% yn nodi diffyg diddordeb fel rheswm dros beidio cymryd rhan, sy'n awgrymu awydd clir gan bobl ifanc i ymgysylltu.

Eglurwyd bod 75% o'r bobl ifanc a holwyd yn teimlo bod gan y gwasanaeth rôl bwysig yn y gymuned, a chyfran debyg yn gweld rôl i'r gwasanaeth mewn ysgolion. Nodwyd nad yw'n glir a ddylai'r gwasanaeth fod yn gymunedol yn unig neu hefyd yn rhan o'r ddarpariaeth ysgolion, ond bod y data'n dangos awydd i'w gael yn y ddau le.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Holwyd sut y gellid sicrhau bod y Gwasanaeth Ieuenctid yn weladwy yn y gymuned yn ogystal ag yn yr ysgol, gan ofyn sut y gellid estyn allan yn fwy effeithiol at bobl ifanc yn y gymuned er mwyn sicrhau bod lleisiau pawb yn cael eu clywed. Mynegwyd pryder mai canran gymharol fach o bobl ifanc oedd wedi ymateb i'r holiadur, gan godi'r cwestiwn ynghylch sut y gellid cyrraedd y gweddill. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod dymuniad i weld cyfran uwch o bobl ifanc yn ymateb i'r holiadur, er mwyn adlewyrchu barn gynrychioliadol ar draws y sir.
- Bod y gwaith penodol sy'n digwydd ar hyn o bryd o ran ymgysylltu â phobl ifanc, gan gynnwys drwy'r Fforwm Ieuenctid, yn debygol o arwain at adroddiad llawer mwy cynhwysfawr ac dibynadwy o fewn y flwyddyn nesaf.
- Bod y gwasanaeth yn gweithredu ar draws cymunedau Gwynedd, ond bod heriau penodol yn wynebu'r sir oherwydd ei daearyddiaeth eang.

- Bod recriwtio staff yn parhau i fod yn her, ac y gall hyn waethygu'r sefyllfa mewn ardaloedd mwy gwasgaredig lle mae'n anoddach sicrhau darpariaeth gyson.
- Bod angen gwneud popeth o fewn gallu'r gwasanaeth i fynd i'r afael â'r her, er ei bod yn un gymhleth.

Holodd yr aelod ymhellach ynghylch sut y gellid sicrhau cysondeb yn y ddarpariaeth ar draws y sir gyfan, gan gyfeirio'n benodol at Dde Meirionnydd fel ardal sy'n wynebu trafferthion gyda thrafnidiaeth gyhoeddus a recriwtio. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod aelod o staff newydd wedi'i recriwtio yn Nhywyn ac yn dechrau'r wythnos ganlynol, gyda'r gobaith y byddai hyn yn mynd i'r afael ag anghenion lleol yn yr ardal honno.
- Bod chynlluniau i sefydlu clwb ieuenctid yn yr orsaf drenau i ddarparu ar gyfer pobl ifanc yn gadael yr ysgol.
- Bod y Fforwm Ieuenctid yn weithredol bellach ym Meirionnydd, Dwyfor ac Arfon, ac y gwneir gwaith i sicrhau adborth gan gynrychiolaeth mor eang â phosib o bobl ifanc. Mynegwyd y gobaith y bydd y gwaith hwn yn datblygu ymhellach dros y misoedd nesaf.
- Bod y fforwm yn canolbwyntio ar y gwasanaeth ieuenctid yn unig, ond yn edrych ar y darlun ehangach drwy gynnwys adborth gan ysgolion, y trydydd sector, a lleisiau'r bobl ifanc eu hunain, yn enwedig y rhai na fyddent fel arfer yn mynegi barn drwy sianeli ffurfiol.

Cwestiynwyd yr angen i ail-fodelu'r gwasanaeth ieuenctid yn 2018, gan godi amryw o gwestiynau am y rôl bresennol sydd gan tua 70 o weithwyr yn y gwasanaeth. Mewn ymateb, nodwyd y canlynol ynghylch strwythur y gweithlu:

- Bod gweithwyr llawn-amser yn gweithredu rhwng ysgolion a'r gymuned, gyda ffocws ar waith wedi'i dargedu (phresenoldeb isel neu anawsterau ymddygiadol) yn ysgolion a llesiant a cymdeithasu yn y gymuned.
- Bod staff y prosiect 16–25 yn cefnogi pobl ifanc drwy waith un-i-un, gan ddarparu cefnogaeth un-i-un i bobl ifanc sydd bellaf o'r farchnad lafur ac sydd angen datblygu sgiliau bywyd, cymdeithasu a gwytnwch.
- Bod gweithwyr rhan-amser, sydd yn gweithio rhwng tair a chwe awr yr wythnos, yn cefnogi darpariaeth clybiau ieuenctid cymunedol drwy gynghorau cymuned a thref ac yn cefnogi'r gweithwyr llawn-amser.
- Bod y niferoedd o weithwyr a nodwyd yn cyfeirio at unigolion gwahanol, heb ddyblygu.
- Bod targed o dri gweithiwr rhan-amser ar gyfartaledd ym mhob clwb.
- Bod rhai gweithwyr hefyd yn ymwneud â Chlwb Cyfeillgar Derwen dan drefniadau cyllido ar wahân, ond i gyd yn cael eu cyflogi gan Gyngor Gwynedd.

Holwyd ynglŷn â'r naw ardal lle ariennir y ddarpariaeth gan gynghorau cymuned, gyda'r mwyafrif ohonynt yn Arfon. Mewn ymateb, nodwyd nad oedd cymunedau ym Meirionnydd a Dwyfor wedi cymryd mantais o'r dull hwn i'r un graddau, ond bod trafodaethau ar y gweill er mwyn annog mwy o gynghorau cymuned i gymryd rhan. Ymhelaethwyd bod hyn yn flaenoriaeth i'r gwasanaeth. Eglurwyd mai un o'r heriau

mwyaf yw recriwtio staff lleol, gan fod sawl cyngor tref wedi mynegi diddordeb yn y gorffennol ond heb lwyddo i sicrhau gweithlu.

Cwestiynwyd y ffordd orau o gysylltu â phobl ifanc â phroblemau ymddygiadol, yn enwedig mewn lleoliadau lle nad oes manau penodol ar gyfer darpariaeth ieuenctid. Mewn ymateb, nodwyd bod gwaith yn digwydd i bontio rhwng ysgol a chymuned, ac er y gall rhai pobl ifanc benderfynu peidio ymgysylltu â chlwb ffurfiol, ceisir eu cyrraedd drwy'r cynllun 'Roaming' sydd yn ymgeisio creu hybiau cymunedol mewn cymaint o ardaloedd a phosib.

Pwysleisiwyd bod cydweithio agos yn digwydd gyda'r heddlu, gyda chyfarfodydd misol i adnabod a mynd i'r afael â phroblemau gwrthgymdeithasol. Eglurwyd bod dulliau wedi'u haddasu'n lleol yn unol ag anghenion cymunedau, fel y dangoswyd eisoes yng Nghricieth.

Mynegwyd pryder ynghylch dull presennol y gwasanaeth o fesur ymgysylltiad, gan ei fod yn cyfrif nifer y digwyddiadau cyswllt yn hytrach na nifer yr unigolion sy'n ymgysylltu. Mewn ymateb, eglurwyd bod gwaith ar y gweill i wella systemau data'r Cyngor er mwyn adnabod nifer y bobl ifanc unigol sy'n elwa o'r gwasanaeth yn fanwl. Nodwyd y byddai'n bosib rhannu'r data unigol erbyn diwedd y flwyddyn.

Cyfeiriwyd at neges glir gan bobl ifanc, sef yr angen am fannau diogel i ymgynnull, cymdeithasu ac ymlacio heb orfodaeth i ennill cymwysterau. Mewn ymateb, nodwyd bod cymwysterau'n parhau ar gael i'r rheini sy'n dymuno, ond bod y ffocws bellach ar gymdeithasu a llesiant, gan gynnwys gweithgareddau megis tripiâu drwy brosiect Taith, gan gynnwys cynllun i ymweld â Croatia.

Mewn ymateb i gwestiwn am ddyfodol y strategaeth dair blynedd ar ôl i'r grant ddod i ben, eglurwyd bod y gwasanaeth yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu strategaeth ehangach a fyddai'n para tu hwnt i'r cyfnod cyllido presennol. Nodwyd bod Llywodraeth Cymru yn disgwyl cynllun hirdymor gyda mewnbwn gan bartneriaid gan gynnwys pobl ifanc, ieuchyd, addysg a'r trydydd sector. Mynegwyd gobaith y byddai'r dull hwn yn cynnal y ddarpariaeth yn y tymor hir, a bod gwaith yn parhau i gryfhau'r elfen statudol er mwyn sicrhau ei barhad yn y dyfodol.

Cwestiynwyd ynghylch a fyddai'r swyddog ieuenctid yn Nhywyn yn gweithredu hefyd yng Nghorris. Mewn ymateb, nodwyd byddai swyddog Tywyn neu Dolgellau yn ymweld â Chorris. Eglurwyd mai rhan o ddyletswydd y swyddogion yw gweithio o fewn y dalgylchoedd ac ymestyn eu darpariaeth i'r cymunedau hynny. Mewn ymateb i hyn, mynegwyd y gobaith y byddai clwb ieuenctid newydd yn cael ei sefydlu yn y pentref gan fod galw lleol cryf.

Cyfeiriwyd at sefyllfa'r Ffermwyr Ifanc, gan nodi bod cyfraniad cyllidol parhaol y Cyngor wedi dod i ben rai blynyddoedd yn ôl, a bod y mudiad wedi wynebu trafferthion ers hynny. Tynnwyd sylw at y nifer o weithgareddau a sgiliau y mae'r bobl ifanc yn eu meithrin drwy'r Ffermwyr Ifanc, megis gweithgareddau eisteddfod, cadeirio pwyllgorau a gŵyl chwaraeon. Mynegwyd pryder nad oes unrhyw strwythur wedi'i roi yn ei le i gymryd lle'r gefnogaeth a gollwyd, a galwyd am ailystyried darpariaeth swyddog ym Meirionnydd i gefnogi gweithgarwch ieuenctid ehangach.

Mewn ymateb, eglurwyd bod cydweithio'n parhau gyda'r Ffermwyr Ifanc, ac y rhoddwyd cyllid iddynt dros y ddwy flynedd ddiwethaf i gefnogi prosiectau. Nodwyd hefyd bod y fforwm 'Llais Ni' yn cynnwys sefydliadau fel y Ffermwyr Ifanc fel rhan o'r

broes adborth ar gyfer y gwasanaeth ieuenctid a gwasanaethau ehangach. Mynegwyd bod y berthynas yn gadarnhaol, a bod pwysigrwydd sefydliadau cymunedol, megis y Ffermwyr Ifanc, yn cael ei gydnabod yn arbennig mewn ardaloedd gwledig.

Mynegwyd gwerthfawrogiad am y gwaith a gyflawnwyd yn Llanrug dros y degawdau, gan dalu teyrnged i Donna Taylor am ei chyfraniad eithriadol dros 30 mlynedd. Eglurwyd bod ei gwaith wedi bod yn amhrisiadwy i genhedlaeth o blant a phobl ifanc yn y gymuned. Croesawyd yr olynydd newydd, ac mynegwyd dymuniadau gorau ar gyfer y dyfodol.

Tynnwyd sylw at y profiadau cadarnhaol i bobl ifanc wrth fynychu clwb ieuenctid Llanrug yn rheolaidd, a'r effaith gadarnhaol a welwyd mewn cardiau diolch gan blant a fynychodd noson ffarwelio. Amlygwyd pwysigrwydd darparu mannau diogel a chefnogol i bobl ifanc mewn cyfnod cymhleth a llawn heriau cymdeithasol.

Codwyd cwestiwn ynghylch faint o hyfforddiant a chefnogaeth y mae staff y gwasanaeth ieuenctid yn ei dderbyn i feithrin parch iach rhwng bechgyn a merched. Mewn ymateb, nodwyd bod gweithdai ar berthnasodd iach eisoes yn cael eu cynnal mewn ysgolion, ac y darperir hyfforddiant pellach ar y pwnc hwn i'r holl staff, gan ymateb i faterion penodol a godwyd mewn rhaglen deledu ddiweddar.

Mynegwyd pryder ynghylch anghyfartaledd yn y ddarpariaeth rhwng ardaloedd Gwynedd, gan nodi bod wyth clwb cymunedol yn Arfon ond dim ond un ym Meirionnydd ac un yn Nwyfor. Amlygwyd bod mwyafrif amser y staff sy'n cael eu talu gan y Cyngor yn canolbwyntio ar Arfon, a mynegwyd barn fod hyn yn annheg. Cydnabuwyd ei bod yn haws i gynghorau tref mawr gyfrannu at glybiau ieuenctid, o'u cymharu â chynghorau cymuned llai sydd â llai o adnoddau.

Cymharwyd sefyllfa'r ddarpariaeth gyda fformiwla Barnett a'r ddadl genedlaethol am ariannu ar sail poblogaeth yn hytrach na lefel amddifadedd. Mynegwyd siom nad yw Cyngor Gwynedd yn gwneud digon i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau o fewn y sir ei hun, a galwyd am fwy o fuddsoddiad mewn darpariaeth i ardaloedd megis Meirionnydd. Gofynnwyd am fwy o wybodaeth am y ddarpariaeth bresennol mewn ardaloedd arfordirol, a soniwyd yn benodol am Aberdaron fel enghraifft o le y gellid dysgu gwersi gan ei lwyddiant. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod y ddarpariaeth statudol yn gyson ledled y sir, gyda phob ysgol yn cael cefnogaeth gan weithiwr cymunedol rhan-amser sy'n gweithio tair noson yr wythnos yn y gymuned.
- Bod cefnogaeth cynghorau tref a chymuned yn hanfodol er mwyn gallu cynnal darpariaeth sefydlog mewn ardaloedd eraill, ac y byddai hyn yn flaenoriaeth i'w ddatblygu yn sgil y cyfarfod hwn.
- Bod nifer o brosiectau yn y trydydd sector yn derbyn cefnogaeth ariannol, gan gynnwys 'Forest Schools' yn ardal Corris a'r sinema yn Nhywyn, sy'n dystiolaeth bod gwaith yn mynd rhagddo i ymateb i anghenion lleol.
- Nid drwy'r Cyngor yn unig y mae'r ddarpariaeth yn digwydd, ond drwy gydweithio â sefydliadau preifat a'r trydydd sector sy'n weithgar yn y gymuned.

Amlygwyd enghraifft gadarnhaol gan Gyngor Cymuned Llanddeiniolen sy'n ariannu tri chlwb ieuenctid yn Rhiwlas, Deiniolen a Bethel, gan ddangos ei bod yn bosib i gynghorau cymunedol gefnogi gwasanaethau ieuenctid yn ymarferol.

Tynnwyd sylw at gyfraniad cynghorau cymunedol at gynnal caeau chwarae, a chodwyd cwestiwn ynghylch faint o waith cydweithredol trawsadrannol sy'n digwydd yn y meysydd hyn, megis lles a chynnal a chadw. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod y prosiect 'Haf o Hwyl' wedi defnyddio caeau chwarae yn ystod gwyliau'r haf.
- Bod llawer o'r ddarpariaeth dros yr haf yn digwydd yn yr awyr agored.
- Bod grantiau cymunedol wedi arwain at welliannau sylweddol mewn caeau chwarae, gan gynnwys offer newydd ac adnoddau i'w defnyddio gan blant y tu allan i oriau ysgol.
- Bod hyn wedi ei alluogi drwy Grant Ysgolion Cymunedol, ac y byddai gwaith parhaus yn cael ei wneud gyda'r ysgolion i weld sut y gellid ymestyn y buddion hyn.
- Bod Fforwm Chwarae, sy'n cael ei gefnogi ar y cyd gan yr Adran Addysg ac adran arall, yn gwneud gwaith i ddarparu a gwella caeau chwarae a darpariaethau chwarae ledled y sir.

Mynegwyd bodlonrwydd bod y clwb ieuenctid wedi esblygu, a bod modd cyrraedd plant mewn carfanau gwahanol, gan ganmol y ffaith bod blaenoriaeth newydd wedi'i rhoi i faterion iechyd meddwl a llesiant. Nodwyd fod hyn yn adlewyrchu'r ymatebion gan bobl ifanc, gan ddangos newid yn eu hanghenion. Cydnabuwyd nad cyfrifoldeb y gwasanaeth ieuenctid yn unig yw darparu gwasanaethau iechyd meddwl, ond yn aml mae'r dyletswyddau'n disgyn arnynt. Cwestiynwyd pa fath o ddarpariaeth iechyd meddwl fydd y gwasanaeth yn ei gynnig wrth symud ymlaen. Mewn ymateb, nodwyd:

- Gwasanaeth ataliol yw'r gwasanaeth ieuenctid ac mai yn gynnar ar daith person ifanc y mae'n gweithredu yn fwyaf effeithiol.
- Bod gwaith agos yn digwydd gydag ysgolion, lle mae pobl ifanc wedi cael eu nodi â phroblemau iechyd meddwl lefel isel.
- Ymhlith y gweithgareddau a gynigir mai gweithdai llesiant, sesiynau 'Friends for Resilience', sesiynau yn ymwneud ag gorbryder a straen arholiadau, pontio ysgol a gwaith pontio cymunedol.
- Bod gwaith yn mynd rhagddo gyda'r grŵp oedran hŷn, gan nodi bod y gwasanaeth ieuenctid yn rhan o fforwm 'Social Prescribing' yng Ngwynedd.
- Bod adborth wedi dod gan feddygon cyffredinol fod llawer o bobl ifanc yn cyflwyno gyda phroblemau iechyd meddwl, ond nad ydynt yn gymhleth digon i'w cyfeirio at CAMHS (Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc). O ganlyniad, mae'r gwasanaeth ieuenctid yn darparu gweithgareddau llesiant megis cymdeithasu a gwirfoddoli.
- Bod gwaith ataliol da yn cael ei wneud, a bod angen ei ehangu yn y dyfodol ar gyfer pob grŵp oedran.

Mynegwyd pryder ynglŷn â darpariaeth clwb ieuenctid symudol, gan nodi bod darpariaeth dros dro yn gweithio'n dda, ond pan gaiff ei dynnu'n ôl, nid oes mannau diogel yn parhau ar gyfer pobl ifanc. Cyfeiriwyd at bentref Trefor, nodwyd y cynhaliwyd parti Nadolig llwyddiannus, ond erbyn Ionawr ac ymlaen nid oedd dim yn digwydd. Gofynnwyd pam nad oedd rhagor o gyfleoedd yn Llithfaen, Llangwennadl, Tudweiliog, ac awgrymwyd fod angen dull i barhau gyda gwaith da a ddechreuwyd dros dro. Ymhellach, holwyd pam nad oedd ond un swyddog cymorth ar gyfer Dwyfor.

Mewn ymateb, nodwyd fod un aelod staff llawn amser a thri chydweithiwr rhan-amser yn gweithio yn y dalgylch. Eglurwyd mai gweithio o fewn clystyrau ysgolion yw'r sail ar gyfer y map darpariaeth, a'i fod wedi'i ddylunio yn unol â'r adnoddau sydd ar gael. Er nad yw'n berffaith, nodwyd mai hwn oedd y model gorau i ddarparu rhyw fath o wasanaeth ar draws cymaint o ardaloedd â phosib.

Cadarnhawyd bod clwb ieuenctid statig yn gweithredu fel arfer rhwng Medi ac Ebrill, gan ddarparu hanner blwyddyn o wasanaeth yn yr ardal berthnasol. Nodwyd bod cynlluniau ar y gweill ar gyfer mis Medi i ddod, gyda'r gobaith o adfer darpariaeth i bentrefi penodol.

Ategwyd sylw blaenorol drwy nodi bod arfer da i'w weld mewn ardaloedd fel Aberdaron a Llanddeiniolen, a bod modd dysgu oddi wrthynt er mwyn gwella darpariaeth mewn ardaloedd eraill.

Mynegwyd gwerthfawrogiad am waith y Rheolwr Gwasanaeth Ieuenctid a'r tîm, gan nodi bod y gwaith yn amlwg ac yn gadarnhaol mewn sawl rhan o'r sir, gan gynnwys Caernarfon. Cyfeiriwyd at glwb Porthi Dre, sy'n cael ei redeg gan wirfoddolwyr ac yn darparu lle diogel i bobl ifanc y dref. Eglurwyd bod dros 40 o bobl ifanc yn mynychu ar nos Fercher, a bod prydau poeth am ddim yn atyniad allweddol.

Galwyd am fwy o rannu adnoddau, a mynegwyd y farn fod modd gwneud defnydd gwell o'r hyn sydd gan ysgolion, gwasanaethau oedolion a'r gymuned yn ehangach. Pwysleisiwyd yr angen i feddwl yn greadigol, ac i beidio dibynnu ar y gwasanaeth ieuenctid yn unig i ddatrys problemau. Pwysleisiwyd nad cyfrifoldeb y Cyngor na'r gwasanaeth ieuenctid yn unig yw darparu gwasanaeth i bobl ifanc.

Mynegwyd pryder am blant sy'n dilyn amserlenni amgen, a'r angen i'w cynnal o fewn y system addysg ac i gydweithio â chymunedau i godi ymwybyddiaeth o'r heriau. Nodwyd bod y cydweithio â'r heddlu yn gam cadarnhaol, yn ogystal â'r hyblygrwydd o fewn y gwasanaeth i fynd i'r afael â phroblemau cymunedol. Tanlinellwyd y pwysigrwydd o edrych y tu allan i'r bocs wrth chwilio am atebion.

Mynegwyd pryder ynghylch anhawster i recriwtio staff, er bod awydd a cyllid ar gael. Gofynnwyd am gyngor ar sut i ddenu gwirfoddolwyr neu staff cyflogedig i ymuno â'r ddarpariaeth ieuenctid. Cyfeiriwyd hefyd at y potensial i weithio mewn partneriaeth â sefydliadau megis y Ffermwyr Ifanc a'r Urdd. Awgrymwyd y dylid gwneud defnydd o ganolfannau hamdden y sir, gan nodi'r adnoddau ardderchog sydd ar gael ynddynt.

Mewn ymateb, eglurwyd fod rhywfaint o gydweithio eisoes â chanolfannau Byw'n Iach, er enghraifft, clwb yn Abermaw a phrosiect ar y cyd â swyddog cymunedol o dan yr Urdd, gan gynnwys chwe grŵp cymunedol.

I gloi, tynnodd yr Aelod Cabinet Addysg sylw at rôl allweddol cyngorau tref a chymuned, gan nodi mai'r hyn sy'n aml yn digwydd mewn ardaloedd trefol llwyddiannus yw bod un pentref neu dref yn dechrau, ac wedyn mae'r ardaloedd cyfagos yn dilyn. Mynegwyd y gobaith y bydd mwy o waith hyrwyddo yn digwydd yn Meirionnydd a Dwyfor. Pwysleisiwyd hefyd bwysigrwydd cydweithio rhwng gwahanol sectorau, gan gynnwys sefydliadau trydydd sector a grwpiau fel y Ffermwyr Ifanc a'r Urdd.

Canmolwyd aelodau staff y gwasanaeth ieuenctid, gan nodi eu gwaith rhagorol ledled y sir. Ailadroddwyd bod gwaith ataliol y gwasanaeth ieuenctid yn hanfodol, yn

enwedig yng ngoleuni'r heriau dwys sy'n wynebu pobl ifanc heddiw. Nodwyd fod angen parhau i weithio tuag at greu mannau diogel, statig yn fwy cyson, drwy gydweithio â chynghorau lleol. Tynnwyd sylw at waith eisoes yn mynd rhagddo yn hyn o beth, a mynegwyd y gobaith y bydd rhagor o weithredu yn y dyfodol, yn enwedig ym Meirionnydd a Dwyfor.

PENDERFYNWYD

- 1. Derbynn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Argymhell i'r Aelod Cabinet / Adran Addysg:**
 - **Bod angen sicrhau cysondeb darpariaeth ar draws y Sir.**
 - **Adnabod ffyrdd o ymgysylltu'n ehangach gyda phobl ifanc ac yn arbennig grwpiau penodol o bobl ifanc.**
 - **Bod angen ymgysylltu â Chynghorau Tref a Chymuned gyda'r bwriad i gynyddu'r nifer o glybiau cymunedol.**
 - **Bod angen parhau i weithio gyda phartneriaid i sicrhau'r ddarpariaeth orau, er enghraifft yr Urdd, Ffermwyr Ifanc.**
- 3. Gofyn i'r Rheolwr Gwasanaeth Ieuencid rannu data am nifer yr unigolion unigryw sy'n cymryd rhan yn y ddarpariaeth, ac arfer da o ran clybiau cymunedol, gydag aelodau'r pwyllgor.**

6. ANGHENION DYSGU YCHWANEGOL YN Y PRIF LIF AC YSGOLION ARBENNIG

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Addysg wrth nodi ei fod wedi'i lunio yn dilyn cais gan y Pwyllgor Addysg ac Economi i dderbyn diweddariad ar faterion sy'n ymwneud ag Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) mewn ysgolion prif lif ac ysgolion arbennig. Eglurwyd bod yr adroddiad yn amlinellu'r anawsterau sy'n wynebu ysgolion yng Ngwynedd o ganlyniad i newid yn y galw am wasanaeth, yr hinsawdd ariannol bresennol ac effaith toriadau.

Mynegwyd bod y sefyllfa'n anodd, ond bod cyfleoedd i'r adran wella, ac awydd glir i wneud y gorau dros blant a phobl ifanc y sir. Pwysleisiwyd bod y maes hwn yn peri pryder i rai o'r aelodau ac yn faes dyrys sy'n haeddu sylw.

Tynnwyd sylw at effaith flynyddoedd o lymder ac arbedion ariannol ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau effeithiol, gan bwysleisio bod yr effaith honno'n cyrraedd pob cornel o'r gymuned. Mynegwyd parodrwydd i wrando, trafod ac ystyried beth y gellid ei wneud yn wahanol yn y dyfodol er mwyn cefnogi plant, pobl ifanc a'u teuluoedd yn well.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Holwyd pwy sydd yn gyfrifol am bennu'r meini prawf mynediad i ysgolion arbennig. Mewn ymateb, eglurwyd mai cyfrifoldeb yr awdurdod ydy sicrhau lleoliad plentyn mewn ysgol arbennig, gan nodi bod disgrifiadau o'r anghenion a ddisgwyilir mewn ysgolion arbennig wedi'u diffinio, a bod ceisiadau'n cael eu hasesu yn erbyn y rhain. Pwysleisiwyd bod y penderfyniad terfynol bob amser gyda'r awdurdod.

Holwyd ymhellach pa ganllawiau a meini prawf a ddefnyddiwyd wrth bennu'r disgwyliadau hyn. Mewn ymateb, eglurwyd bod y meini prawf yn gysylltiedig â'r cwricwlwm a'r ddarpariaeth sydd ei hangen ar y plentyn. Nodwyd bod y Ddeddf ADY yn pwysleisio'r angen i ystyried addysg brif lif yn gyntaf, cyn troi at ddarpariaeth mewn ysgolion arbennig os nad yw anghenion y plentyn yn cael eu

diwallu yn y brif lif. Mewn ymateb i gwestiwn ynghylch adolygu'r meini prawf, nodwyd:

- Bod adolygiadau wedi'u cynnal yn 2017 ac eto yn 2020.
- Bod gwaith yn parhau ar ddogfen sy'n crynhoi'r meini prawf mewn ffordd symlach, gyda bwriad i'w rannu gyda'r ysgolion arbennig yn fuan.
- Bod categorïau anghenion ar ffurf 'bandiau' wedi'u sefydlu, o fand un (anghenion mwyaf dwys) i fand pedwar, a bod yr asesiadau'n digwydd yn unol â'r bandiau hyn.
- Bod y drafodaeth bellach yn canolbwyntio ar egluro'r meini prawf i rieni ac ysgolion a diffinio'r dystiolaeth sy'n cael ei defnyddio i asesu'r bandiau.

Holwyd pwy sydd yn ymwneud â llunio'r meini prawf. Mewn ymateb, nodwyd bod y panel yn cynnwys gwasanaethau ADY yr awdurdod, seicolegwyr addysgol, athrawon arbenigol o dimau amrywiol a phenaethiaid yr ysgolion arbennig. Cadarnhawyd nad yw unrhyw asiantaeth allanol ar hyn o bryd yn rhan o'r broses, ond bod trafodaethau'n digwydd gyda'r bwrdd rhanbarthol, a bod y gobaith y byddai penaethiaid ysgolion prif lif yn rhan o'r panel wrth symud ymlaen. Nodwyd nad oedd y bwrdd iechyd yn aelod o'r panel cymedroli, ond bod trafodaethau gyda'r bwrdd iechyd wedi dechrau gan ei fod yn arfer a welir mewn siroedd eraill.

Cyfeiriwyd at gynnydd yn y galw am leoedd mewn ysgolion arbennig a'r angen am adnoddau ychwanegol yn y prif lif, yn enwedig ar gyfer plant ag anghenion corfforol, gan fod plant ag anghenion dwys yn gorfod aros yn y prif lif oherwydd diffyg capasiti mewn ysgolion arbennig. Holwyd pwy sydd yn gyfrifol am ddarparu offer arbenigol i gefnogi yr pobl yma. Mewn ymateb, eglurwyd:

- Os ydy'r offer yn ymwneud ag anghenion corfforol meddygol, byddai'n deillio o asesiad gan therapydd galwedigaethol neu ffisiotherapydd ac yn cael ei ddarparu gan y bwrdd iechyd.
- Os ydy'r offer yn gysylltiedig ag anghenion addysgol, megis ar gyfer nam ar y golwg, byddai'r awdurdod yn darparu'r adnoddau hynny.
- Nodwyd bod darpariaeth ar gyfer blynyddoedd cynnar yn peri mwy o her, gan nad yw'r lleoliadau'n statudol. Ymhelaethwyd bod trafodaeth yn cael ei cynnal gyda'r Bwrdd Iechyd ynglŷn a hyn.

Holwyd a oedd gan yr adran unrhyw ystadegau am blant a phobl ifanc gyda Chynllun Datblygu Unigol (CDU) a oedd wedi dadgofrestru o addysg ers Covid. Mewn ymateb, nodwyd bod gan yr adran gofnod o'r plant hynny a'u bod yn derbyn cefnogaeth drwy grant addysg gartref. Cadarnhawyd bod athrawon yn cael eu cyflogi i gadw cysylltiad gyda'r teuluoedd a chydlynu adolygiadau o'r CDU. Gofynnwyd aelod am gael ystadegau penodol a chadarnhawyd y byddai'r wybodaeth honno'n cael ei rannu.

Mynegwyd pryder am lefel ariannu ysgolion arbennig Gwynedd o'i gymharu â gweddill Cymru, gan ofyn beth oedd yn cael ei wneud i fynd i'r afael â'r sefyllfa. Nodwyd ymhellach nad oedd plant â'r un lefel o anghenion ag a welwyd yn flaenorol yn cael eu derbyn bellach i ysgolion arbennig, a bod y diffyg darpariaeth ar gyfer y plant hynny yn y prif lif yn peri pryder. Cwestiynwyd beth sy'n cael ei wneud i fynd i'r

afael â sefyllfa'r plant hyn sydd ag anghenion dwys ond nad ydynt yn bodloni'r meini prawf mynediad i ysgolion arbennig. Mewn ymateb, eglurwyd:

- Nad oedd Gwynedd ymhlith yr awdurdodau sy'n ariannu lleiaf, yn ôl adroddiad Estyn 2023–24, ac nad oedd unrhyw doriadau wedi'u gweithredu yn y sector arbennig.
- Bod pwysau cynyddol ar y gwasanaeth o ganlyniad i'r niferoedd uwch o blant ag anghenion dwys yn cael eu cyfeirio at ysgolion arbennig.
- Bod plant gyda ADY yn derbyn cefnogaeth dda mewn ysgolion prif lif a bod nifer yn llwyddo'n llawn drwy'r ddarpariaeth honno.
- Bod y ddarpariaeth yn parhau i ddatblygu, gyda phwyslais ar gynhwysiant, ond bod angen dod o hyd i'r cydbwysedd cywir rhwng cynhwysiant a chwrdd ag anghenion penodol plant.
- Bod gwaith mapio'n cael ei gynnal ar hyn o bryd i asesu anghenion dysgwyr ar draws y grwpiau oedran, gan gynnwys y blynyddoedd cynnar, er mwyn cynllunio'n rhagweithiol ar gyfer y dyfodol.
- Bod newidiadau yn y cyllido ôl-16 yn golygu y bydd angen ystyried y ddarpariaeth ar gyfer dysgwyr 16–19 oed, gan gynnwys opsiynau y tu allan i'r ysgol megis colegau.
- Bod y gwasanaeth hefyd yn adolygu proffil y canolfannau lle mae plant yn treulio rhan o'r wythnos, er mwyn sicrhau eu bod yn dal i ddiwallu'r galw newidiol.
- Bod y newid mwyaf yn y proffil anghenion yw anghenion o ran iaith, cyfathrebu a therapi, yn enwedig ymhlith dysgwyr ifanc sydd â CDU.
- Bod data'n dangos brig yn nifer y dysgwyr mewn ysgolion arbennig yn ystod diwedd cyfnod cynradd a dechrau'r cyfnod uwchradd, gyda'r niferoedd yn sefydlogi wedi hynny.

Mynegwyd barn bod llwyddiant yn bodoli yn y brif lif, ond bod achosion o fethiant hefyd yn amlwg ac yn peri pryder. Cyfeiriwyd at y newid yn y fformiwla gyllido CDU yn ysgolion prif lif, gan holi sut y gellid sicrhau bod y cyllid yn cael ei wario'n briodol ar anghenion dysgu ychwanegol. Mynegwyd pryder y gallai'r cyllid gael ei ddefnyddio ar gyfer meysydd eraill, megis gwella canlyniadau academaidd, gan arwain at ddiffyg darpariaeth i ddisgyblion ag ADY. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod gan ysgolion ddyletswydd gyfreithiol i ddarparu'r hyn a nodir mewn CDU.
- Bod swyddogion ADY yn monitro'r defnydd o gyllid fel rhan o'r broses fonitro.
- Y byddai dogfen ganllaw yn cael ei rhannu erbyn y Pasg gyda'r ysgolion, yn nodi'r disgwyliadau o ran defnydd priodol o'r cyllid, a'r hyn sy'n dderbyniol ac yn annerbyniol.
- Y byddai'r wybodaeth yn cael ei chynnwys yn y broses sicrhau ansawdd mewn ysgolion.

Mynegwyd gwerthfawrogiad am unedau ADY yn ysgolion Ddolgellau yn y gorffennol, ac awgrymwyd y dylid ystyried a ellid ailsefydlu canolfannau lloeren mewn ysgolion brif lif. Holwyd ymhellach a oedd Llywodraeth Cymru'n cael ei lobio ynghylch diffyg seicolegwyr addysgol Cymraeg eu hiaith. Mewn ymateb, eglurwyd:

- Bod y gwaith mapio'n cynnwys ystyriaeth o grwpiau bach o ddysgwyr mewn ysgolion prif lif uwchradd, sydd angen cwricwlwm gwahanol ond nad ydynt yn addas ar gyfer ysgol arbennig.
- Bod Prifysgol Bangor wedi derbyn arwydd o fuddsoddiad ar gyfer tri lle hyfforddi ym mis Medi 2027, ond bod angen o leiaf chwech i gynnal y cwrs yn gynaliadwy.
- Bod trafodaethau'n parhau gyda'r Llywodraeth ar lefel swyddogol a gwleidyddol.

Tynnwyd sylw at y newid mewn natur anghenion disgyblion, gan gynnwys problemau ymddygiad a chyfathrebu, a holwyd a oedd digon o gefnogaeth ar gyfer staff sy'n gweithio gyda'r dysgwyr hyn. Codwyd pryderon ynghylch anhawster ysgolion i recriwtio cynorthwyr, a gofynnwyd a oedd pecyn hyfforddi ar gael i wneud y swydd yn fwy deniadol. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod y ddarpariaeth orau pan fo'r tîm yn modelu dulliau gweithio mewn ysgolion.
- Bod y galw wedi cynyddu ond nad yw adnoddau wedi cynyddu'n gymesur, gan roi straen ar hyblygrwydd staff mewn ysgolion.
- Bod nifer y CDU wedi cynyddu yn ogystal â chymhlethdod anghenion, gan olygu bod cydweithio trawstîm bellach yn hanfodol.
- Bod ysgolion yn wynebu her i gynnal y ddarpariaeth gyda'r un lefel o gyllid, gan greu tensiynau sydd angen eu datrys.
- Bod y newid i fformiwla gyllido wedi galluogi ysgolion i gynllunio'n well drwy gael sicrwydd o'r potiau am flwyddyn gyfan. Gobeithir y bydd hyn yn arwain at gontractau hwy ar gyfer cynorthwyr a llai o gylchdroi staff.

Holwyd am y rhesymeg y tu ôl i'r newid i'r fformiwla gyllido, gan nodi bod rhai ysgolion penodol wedi colli cyllid, heb dystiolaeth glir o eraill yn ennill cyllid yn ei le. Mewn ymateb, eglurwyd:

- Bod y trefniant blaenorol yn seiliedig ar geisiadau i banel, oedd yn ansefydlog ac yn annheg yn rhai ardaloedd.
- Bod y fformiwla newydd yn fwy deg gan ei bod yn seiliedig ar gymhlethdod anghenion yn hytrach na niferoedd yn unig.
- Bod rhwyd diogelwch wedi'i sefydlu fel na fyddai unrhyw ysgol yn colli mwy na 50% o'i gyllid yn y flwyddyn gyntaf.
- Bod grant Llywodraeth Cymru wedi'i ddefnyddio i bontio'r bwlch yn y flwyddyn gyntaf, gyda'r gobaith o'i adnewyddu.

- Bod y fformiwla wedi'i chynllunio ar sail draws sector - cynradd ac uwchradd, gan gywiro anghydbwysedd hanesyddol.
- Bod trafodaethau wedi digwydd ar lefel unigol gyda rhai ysgolion a oedd wedi gweld gostyngiad, a'u bod wedi derbyn esboniad teg.

Holwyd a ydy'r cyllid yn dilyn y disgybl pe bai'n trosglwyddo ysgol neu'n cael ei wahardd. Mewn ymateb, eglurwyd bod eithriadau i'r fformiwla'n cael eu hystyried ar sail achos wrth achos, a bod trosglwyddiadau yn arwain at ail-ddosbarthu'r cyllid fel bo'n briodol.

Awgrymwyd y dylid ailystyried darparu darpariaeth yn Ysgol Bro Idris, gan ystyried y costau teithio uchel i Ysgol Hafod Lon. Mewn ymateb, nodwyd bod y gwaith proffilio a mapio yn cynnwys ystyriaeth o'r posibilrwydd hwnnw, ond bod angen sicrhau arbenigedd addas ac amgylchedd priodol.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd cynhwysiant mewn ysgolion prif lif lle bo'n bosibl, ond bod angen sicrhau cefnogaeth briodol i staff a dysgwyr. Mewn ymateb, cytunwyd bod llawer o bwysau ar gydlynw'r broses CDU a bod gwaith yn digwydd i leddfu'r baich gweinyddol, gan gynnwys cydweithio ym mandiau dalgylch a darparu hyfforddiant ADY yn y prif lif i ysgolion cynradd ac uwchradd o fis Ebrill ymlaen. Amlygwyd pwysigrwydd ehangiad y cwricwlwm er mwyn osgoi gwaharddiad anfwriadol o ddysgwyr ag ADY. Nodwyd bod grantiau ar gael ar gyfer cydlynwyr ADY, i gefnogi, rhyddhau amser ac ariannu hyfforddiant.

PENDERFYNWYD

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Gofyn i'r Aelod Cabinet Addysg:**
 - Ystyried edrych os oes angen diwygio aelodaeth grŵp canllawiau ar gyfer mynediad i ysgolion arbennig.
 - Edrych ar ffyrdd o adnabod, gwella darpariaeth a hwyluso pethau i grŵp penodol o blant sydd yn y prif lif, gydag anghenion dwys ond sydd ddim yn cyrraedd y trothwy ar gyfer derbyn cefnogaeth.
 - Edrych ar ffyrdd i barhau i warchod y gyllideb i ysgolion arbennig a monitro bod arian yn cael ei wario yn briodol ac yn dilyn y canllawiau.
 - Annog ymarferwyr i fanteisio ar hyfforddiant, ac edrych os yw'n bosib sicrhau bod pobl yn gwario'r pres a dderbynnir am hyfforddiant ar hyfforddiant yn unig.
 - Ymchwilio i'r posibilrwydd o roi darpariaeth lloeren mewn rhai ysgolion.
 - Gohebu gyda Llywodraeth Cymru i ddatgan pryder am ddiffyg arian ac adnoddau sydd ar gael ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol a'r heriau sy'n wynebu ysgolion.

7. POLISI IAITH ADDYSG

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Addysg wrth bwysleisio mai polisi drafft yw'r ddogfen a bod hyn yn nodi dechrau'r daith o'i datblygu. Nodwyd bod y polisi presennol wedi bod yn ei le ers 1984, ac mai tystiolaeth o'i lwyddiant yw'r ffaith ei fod wedi goroesi am gyfnod mor hir. Eglurwyd bod y ddogfen newydd yn cynrychioli esblygiad y polisi presennol, gan adeiladu ar lwyddiannau'r gorffennol i greu polisi sy'n addas ar gyfer anghenion Gwynedd heddiw. Nodwyd ei fod yn

amser erbyn hyn i adolygu'r polisi a chynnig newidiadau, gyda'r bwriad o gryfhau sefyllfa'r Gymraeg ymhellach.

Mynegwyd barn fod y model newydd yn mynd i gryfhau'r Gymraeg a'i wneud yn fwy amlwg o fewn ein hysgolion. Nodwyd bod hynny hefyd yn gosod her i'r ysgolion ond bod y adran addysg yn barod i gefnogi'r ysgolion i wireddu'r uchelgais hwn. Eglurwyd nad oedd unrhyw fwrriad i ddibrisio pwysigrwydd y Saesneg, ond yn hytrach i sicrhau bod gan y disgyblion sgiliau cadarn yn y ddwy iaith, a'u bod yn gadael yr ysgol yn gwbl ddwyieithog. Tynnwyd sylw at y ffaith mai dyna sydd ei angen i'r dyfodol: unigolion sy'n gallu byw a gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mynegwyd y farn mai'r polisi iaith drafft yw'r ddogfen bwysicaf i ddyfodol y Gymraeg yng Ngwynedd, gan ddisgrifio'r effaith y gallai'r polisi hwn ei chael fel un ddigynsail ar blant y sir a'r gymuned ehangach. Canmolwyd y polisi am ei eglurder a'i fod yn gryno, gan nodi fod y fersiwn flaenorol yn rhy hir ac agored i gamddehongli. Mynegwyd pryderon, fodd bynnag, ynghylch nifer o elfennau:

1. Diffyg uchelgais mesuradwy yn y polisi, heb dargedau pendant ar gyfer cynnydd canrannol yn y ddarpariaeth Gymraeg dros amser.
2. Dibyniaeth ormodol ar Gategori 3 Llywodraeth Cymru, gan nodi bod mwyafrif ysgolion Gwynedd eisoes yn darparu dros 70% o'u darpariaeth addysg drwy'r Gymraeg, ac felly y dylid anelu'n uwch.
3. Diffyg eglurder yng ngeiriad y polisi, gyda thermau megis "Mae pob disgybl yn cael ei addysgu a'i asesu drwy gyfrwng y Gymraeg hyd at ddiwedd Blwyddyn 2" a "Cymraeg fydd prif gyfrwng addysg y disgyblion" yn rhy agored i ddehongliad. Awgrymwyd geiriad cryfach megis "Cymraeg fydd cyfrwng addysg, asesu a gweithgareddau allgyrsiol y disgyblion hyd at ddiwedd Blwyddyn 2" a "Cymraeg fydd cyfrwng addysg y disgyblion".

Pwysleisiwyd bod angen egluro sut mae'r Saesneg yn cael ei ddysgu'n drawsgwricwlaidd a phwy sy'n penderfynu hynny, gan fynegi pryder y gallai hyn danseilio'r defnydd cyson o'r Gymraeg. Mynegwyd y dylai'r polisi egluro'n benodol pwy sy'n penderfynu ar gynnwys y ddarpariaeth honno. Nodwyd hefyd nad yw'r polisi yn nodi'n glir sut y rhennir amser dysgu rhwng y Gymraeg a'r Saesneg.

Mynegwyd siom nad oedd y polisi yn anelu am Gategori 3P Llywodraeth Cymru, gan fod sawl ysgol yn y sir eisoes yn cyrraedd gofynion y categori yma. Cwestiynwyd a yw'r ffaith bod y polisi ond yn anelu at Gategori 3 yn cyfleu neges ynghylch ysgolion sy'n cyrraedd y Categori 3P, megis awgrymu eu bod yn niffygiol oherwydd eu defnydd ehangach o'r Gymraeg. Mewn ymateb, nodwyd:

- Derbyn y sylwadau ynglŷn â'r angen i dynhau rhywfaint ar y geiriad er mwyn sicrhau nad oes camddehongliad.
- Bod y polisi hwn yn sefydlu gwaelodlin, a bod disgwyl i'r ysgolion gynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg dros gyfnod o amser.
- Bydd gan pob ysgol cynllun gwella penodol ar gyfer y Gymraeg, a byddai'r cynlluniau hyn yn cael eu monitro dros amser gyda thargedau amlwg.

- Nad yw canrannau yn rhan o gategori 3 fel y cyfryw, ac nad yw'r polisi wedi'i seilio ar ganrannau o 60% neu 40%.
- Bod eithriadau'n cael eu cydnabod o fewn y polisi, megis anghenion dysgu ychwanegol a hwyrddyfodiaid, gyda darpariaeth addas yn cael ei gynllunio ar eu cyfer.
- Nad yw'r polisi yn cyfeirio at bynciau penodol fel gwaith trawsgwricwlaidd; yn hytrach, mae'r polisi yn nodi y dylai pob maes dysgu a phrofiad gael ei addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg fel prif iaith.
- Mai'r cyfeiriad at waith trawsgwricwlaidd yw bod disgyblion yn cael cyfleoedd o fewn y meysydd dysgu a phrofiad i ddatblygu eu cymhwysedd ieithyddol yn y Saesneg, gan olygu y bydd canran o'r dysgu trawsgwricwlaidd yn cael ei gyflwyno drwy gyfrwng y Saesneg.
- Nad oes modd eithrio un pwnc yn benodol i'w ddysgu drwy gyfrwng y Saesneg.
- Bydd Saesneg fel pwnc yn cyfrif am tua 14-15% o amser dysgu, gyda'r defnydd ychwanegol o'r Saesneg yn cael ei gynnwys ar draws pob maes dysgu fel rhan o brofiadau trawsgwricwlaidd.
- Nad yw Categori 3P yn bodoli mwyach o dan y Mesur Iaith newydd sy'n mynd drwy'r Senedd, ac y bydd y categorïau yn y dyfodol yn cynnwys dim ond Categorïau 1, 2 a 3.
- 70% yw'r isafswm darpariaeth Gymraeg a bennir yn y polisi, nid yr uchafswm.
- Bod y polisi'n cyfeirio'n benodol at 70% cwricwlaidd, gyda disgwyl i'r gwaith allgyrsiol a'r profiadau trwy fframwaith Siarter Iaith Uwchradd, sydd yn rhan o'r mesur yma ac yn statudol, i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn ychwanegol.

Mynegwyd pryder bod y polisi yn parhau i gyfeirio'n benodol at ganllawiau Llywodraeth Cymru trwy gynnwys dolen i'r categorïau presennol. Mewn ymateb, cydnabuwyd bod y polisi drafft yn cynnwys dolen i fframwaith Llywodraeth Cymru a'r categorïau cyfredol, gan adlewyrchu'r sefyllfa bresennol. Ymhelaethwyd bod categori 3 wedi'i nodi gan ei fod yn bolisi blanced ar ran yr awdurdod, ac mai dim ond tri chategori fydd yn bodoli, felly categori 3 yw'r categori mwyaf addas.

Gofynnwyd am eglurder ynghylch sut y byddai dysgu trawsgwricwlaidd yn cael ei weithredu, gan bwysleisio'r perygl, os câi disgyblion ddewis pa elfennau fyddai'n cael eu dysgu trwy gyfrwng y Saesneg, y byddai hynny'n tanseilio'r defnydd o'r Gymraeg mewn gwersi. Mewn ymateb, cadarnhawyd nad yw'n fwriad i ddisgyblion ddewis yn unigol pa bynciau a fyddai'n cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Saesneg. Ymhelaethwyd bod penaethiaid wedi bod yn rhan o'r ymgysylltu er mwyn iddynt gymryd perchnogaeth o'r polisi, fel y caiff ei weithredu'n fwy effeithiol. Cadarnhawyd y bydd pob ysgol yn cynllunio'n fanwl, a bydd defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg yn cael ei ymgorffori'n systematig yn seiliedig ar y Meysydd Dysgu a Phrofiad.

Ailadroddwyd bod y ddogfen yn ddrafft, ac mai pwrpas dod gerbron y pwyllgor oedd i dderbyn sylwadau cyn mynd ymlaen at ymgynghoriad cyhoeddus llawn dros yr haf. Pwysleisiwyd y byddai'r broses ymgynghori yn drylwyr iawn. Nodwyd bod swyddogion a'r Aelod Cabinet Addysg wedi bod yn rhagweithiol yn sicrhau bod y cyhoedd yn ymwybodol o'r broses.

Pwysleisiwyd bod y polisi blaenorol, a sefydlwyd ym 1984, dal mewn grym hyd heddiw, ac felly roedd angen gweithredu polisi newydd cadarn fyddai'n dylanwadu dros y degawdau nesaf. Nodwyd nad yw'r polisi hwn yn gam yn ôl, ond yn fodd i agor drysau newydd i blant Gwynedd drwy roi mwy o gyfleoedd ieithyddol a phroffesiynol iddynt.

Croesawodd aelod y polisi drafft a mynegodd ei ddiolch i'r swyddogion a'r Aelod Cabinet Addysg am gyflwyno'r polisi i'r pwyllgor. Canmolwyd y gwaith parhaus a'r cydweithio rhwng yr Adran Addysg, y swyddogion ac aelodau'r Cabinet i ddod â'r ddogfen i'r cam presennol.

Cyfeiriwyd at gryfderau'r polisi fel y'i cyflwynwyd, ond hefyd at rai sylwadau a ystyrid yn llai adeiladol gan rai gwleidyddion, gan nodi bod hyn yn tanlinellu diffyg dealltwriaeth o wir werth dwyieithrwydd ac addysg ddwyieithog. Pwysleisiwyd bod dwyieithrwydd a'r gallu i fod yn amlieithog yn rhan annatod o'r byd modern ac yn cynnig buddion unigryw i blant Gwynedd, nid yn unig o ran cyfleoedd gwaith ond hefyd o ran diwylliant, celfyddydau, cyfryngau a bywyd cymdeithasol.

Rhannwyd stori bersonol am y newid sylweddol a ddaeth yn sgil cael mynediad at addysg drwy gyfrwng y Gymraeg, a sut mae'r profiad hwnnw bellach yn cael ei drosglwyddo i blant yr aelod drwy eu magwraeth a'u haddysg. Mynegwyd pryder nad yw pob plentyn yn y sir ar hyn o bryd yn cael mynediad cyfartal at y rhodd honno o ddwyieithrwydd. Cyfeiriwyd at brofiadau dysgwyr a oedd yn gresynu am goli'r cyfle i ddysgu Cymraeg yn ifanc. Pwysleisiwyd bod gan y Cyngor ddyletswydd i sicrhau cyfleoedd cyfartal i bob plentyn yn y sir, a bod angen cynnig y rhodd o ddwyieithrwydd yn gyflawn i bawb.

Croesawyd yr uchelgais a fynegwyd ar gyfer y tair ysgol drosiannol, ond tynnwyd sylw at y ffaith nad oedd yr un uchelgais yn cael ei amlinellu'n glir ar gyfer yr ysgolion hynny sydd eisoes wedi'u categorïddio fel rhai Categori 3. Nodwyd bod llawer o'r ysgolion hynny eisoes yn gweithredu y tu hwnt i waelodlin y categori, a bod angen cynnwys fframwaith gadarn o fewn y polisi i sicrhau cynnydd mesuradwy dros gyfnod penodol o amser.

Pwysleisiwyd y ffaith fod iaith addysg yn dod yn fwyfwy pwysig wrth geisio cynnal y Gymraeg fel iaith gymunedol. Galwyd ar y Cyngor i barhau i arloesi ac i ddarparu llwybr clir a chadarn ar gyfer pob ysgol er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg gan blant Gwynedd heddiw ac yn y dyfodol.

Croesawyd rhai elfennau o'r polisi drafft, yn enwedig y bwriad i symud ysgolion ymlaen ar hyd y continwwm, er bod angen amserlen fwy pendant o bosib. Derbyniwyd bod y polisi wedi'i gyflwyno mewn ffordd fwy eglur a syml, ond bod rhai agweddau o'r geiriad angen ystyriaeth bellach.

Mynegwyd siom nad oedd unrhyw fwriad i gynnwys ysgolion yn y categori 3P, gan honni nad oedd sail eglur i'r penderfyniad yn y ddogfennaeth. Cyfeiriwyd at hanes cryf addysg cyfrwng Cymraeg yn y sir ers yr 1980au, gan nodi bod hynny wedi

gwanhau dros amser. Mynegwyd pryder bod rhai ysgolion mewn ardaloedd Cymraeg eu hiaith bellach yn cynnig llai o ddarpariaeth Gymraeg, sy'n groes i bolisi Llywodraeth Cymru sy'n mynnu cynnal neu gynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg.

Tynnwyd sylw at ddisgwyliad Llywodraeth Cymru i ysgolion categori 3 adlewyrchu cyd-destun ieithyddol ei ardal a gweithio at gynyddu darpariaeth Gymraeg dros amser, a mynegwyd barn nad yw'r polisi drafft yn cyflawni hyn, yn enwedig mewn ysgolion fel Ysgol Dyffryn Nantlle ac Ysgol Brynrefail. Beirniadwyd diffyg uchelgais yn y sector uwchradd, gan godi pryder am ddirywiad posib. Galwyd ar Gyngor Gwynedd i amddiffyn y ddarpariaeth bresennol a dangos mwy o uchelgais, gan gyfeirio at fodel Catalonia. Codwyd pryderon hefyd am ddiffyg monitro cyson o'r polisi. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bydd pob ysgol yn cael ei chategoreiddio fel ysgol categori 3 yn unol â'r system genedlaethol; ni fyddai categori 3P yn bodoli bellach.
- Nid yw'r trothwy o 70% yn derfyn uchaf ond yn isafswm.
- Ni fydd unrhyw ysgol yn derbyn llai o ddarpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg na'r hyn a fu yn y gorffennol, nid oes perygl o ddirywiad.
- Bydd disgwyl i ysgolion gynyddu'r ddarpariaeth yn barhaus dros amser, gydag uchelgais glir i wella o'r isafswm 70% lle bo hynny'n bosib.
- Bod yr awdurdod yn gweithio'n agos gyda'r ysgolion i gefnogi'r broses hon.
- Bod swyddogion newydd wedi'u penodi i'r Adran Addysg i gryfhau trefniadau monitro.
- Bydd y swyddogion hyn yn gyfrifol am fonitro gweithredu'r polisi a'r cynlluniau datblygu.
- Bydd y trefniadau monitro yn cynnwys cydweithio tynn rhwng ysgolion a'r awdurdod, yn ogystal â chyfrifoldeb i adrodd cynnydd i Lywodraeth Cymru.
- Bod y polisi'n cynnwys mesurau i sicrhau parhad ieithyddol rhwng Cyfnod Allweddol 2 a'r uwchradd, gyda phlant pontio'n cael eu nodi a'u dilyn i sicrhau eu bod yn cadw at eu llwybr ieithyddol priodol.

Croesawyd y sicrwydd bod trefniadau monitro bellach ar waith. Mynegodd ei siom, fodd bynnag, nad oes ystyriaeth i adfer neu ddiffinio categori 3P. Galwyd am adfer darpariaeth 100% trwy'r Gymraeg mewn ysgolion lle mae hynny'n briodol, fel yr arferai fod yn y 1980au a'r 1990au.

Mynegodd aelod gefnogaeth i'r polisi drafft. Mynegwyd barn nid oedd angen diffinio categori 3P gan bod yr ysgolion dan sylw eisoes wedi symud ymlaen yn sylweddol, ac yn cyd-fynd â disgwyliadau Llywodraeth Cymru o ran darpariaeth iaith. Cwestiynwyd pa hyfforddiant fydd ar gael i aelodau staff i'w helpu i gyrraedd y lefel Gymraeg sydd ei hangen i addysgu pob maes o fewn y cwricwlwm. Cwestiynwyd ymhellach, pa gyllid fydd ar gael i gryfhau'r unedau trochi, yn enwedig ar gyfer disgyblion sy'n cyrraedd yn hwyr, megis blwyddyn 8 neu 9, gan fod angen galluogi'r disgyblion hyn i allu dilyn cymwysterau trwy gyfrwng y Gymraeg. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod Llywodraeth Cymru wedi sefydlu Canolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol ac mae Gwynedd eisoes yn cydweithio gyda'r ganolfan hon.

- Bod y ganolfan yn cynnig cyrsiau wedi'u teilwra ar gyfer athrawon unigol mewn ysgolion penodol, gan gynnwys cyrsiau ar lefel mynediad ac uwch.
- Bod y cyrsiau'n cael eu teilwra i amserlenni athrawon ac yn gallu bod yn wyneb yn wyneb, yn rhannol rithiol neu'n hunan-astudio.
- Bod tiwtoriaid yn cael eu neilltuo i glystyrau o ysgolion, ac mae cyrsiau ar gael sy'n benodol i bynciau, e.e. mathemateg neu ffiseg.
- Bod cyrsiau sabothol ar gael gydag athrawes o ysgol drosiannol eisoes wedi cofrestru.
- O ran ariannu, mae'r cynllun trochi dan bwysau cynyddol. Derbynnir grant gan Lywodraeth Cymru gyda'r Awdurdod yn ychwanegu ato gyda chyllid cyfatebol.
- Bod rhwydwaith trochi cenedlaethol wedi'i sefydlu a rhoddir grantiau dros gylch tair blynedd. Mae'r flwyddyn bresennol yn ddechrau cylch newydd.
- Bod y cynlluniau a'r angen am gyllid ychwanegol wedi'u rhannu gyda Llywodraeth Cymru, ac maent yn ymwybodol o'r trefniadau a'r pwysau.

Holwyd a fyddai'r hyfforddiant ar gael yn fewnol, neu a fyddai'n rhaid i unigolion eu trefnu a'u talu amdanynt eu hunain, gan ystyried llwyth gwaith. Codwyd pryderon hefyd ynghylch yr angen am ddarpariaeth benodol i athrawon mewn ysgolion sy'n symud o'r categori 3T. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod amrywiaeth eang iawn o gyrsiau ar gael.
- Bod yr holl gyrsiau am ddim.
- Nid oedd y llywodraeth yn ariannu amser digyswllt, ond er hyn, maent yn gweithio gydag ysgolion i deilwra'r cyrsiau o gwmpas amserlen athrawon.
- Bod ysgolion yn derbyn grantiau datblygu proffesiynol a all gael eu defnyddio i ryddhau staff er mwyn mynychu'r cyrsiau.

Cwestiynwyd a oedd bwriad i ymgynghori â'r Esgobaeth ynglŷn â newid yng nghategori Ysgol Ein Harglwyddes. Mynegwyd pryder am natur amrywiol y disgyblion yn yr ysgol honno ac fe ofynnwyd am sicrwydd y bydd asesiad effaith cydraddoldeb yn cael ei gynnal.

Mewn ymateb, eglurwyd bydd cyfnod o ymgysylltu ac ymgynghori'n cael ei gynnal fel rhan o'r broses o ddatblygu'r polisi drafft. Nodwyd bydd y gwaith hwn yn cynnwys rhanddeiliaid yn Ysgol Ein Harglwyddes a bydd cyfarfodydd yn cael eu trefnu. Cadarnhawyd hefyd y bydd asesiad effaith cydraddoldeb yn cael ei gynnal i sicrhau y caiff anghenion pob disgybl eu diwallu.

Pryderwyd ynghylch eglurder y polisi drafft, gan nodi ei bod yn anodd i ysgolion ddeall beth yn union sy'n ddisgwyliedig. Mynegwyd barn bod y polisi'n rhy hawdd i'w gamddehongli. Galwyd am fersiwn wedi'i chryfhau drwy ei wneud yn fwy cryno, clir a chadarn, gan bwysleisio bod monitro rheolaidd gan lywodraethwyr a'r Adran Addysg yn hanfodol i'w lwyddiant. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod y polisi drafft yn gosod cyfeiriad cychwynnol.
- Bod y nod yn glir sef codi'r safonau iaith yn y system addysg, ac y bydd disgwyl i bob ysgol ddatblygu cynllun penodol i'w hamgylchiadau unigol i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg fel iaith addysg.

- Bydd disgwyl gweld enghreifftiau clir o ddysgu trawsgwricwlaidd ac y bydd cynnydd yn cael ei fonitro gan swyddogion cefnogi ysgolion.

Holwyd ynglŷn a chyfraniad ac argymhellion penodol Meirion Prys Jones, fel arbenigwr iaith cenedlaethol, wrth greu'r polisi drafft. Mewn ymateb, nododd Meirion Prys Jones:

- Ei fod yn gydaudur y ddogfen, ynghyd â swyddogion addysg a gyda chytundeb penaethiaid uwchradd, a bod trafodaethau eang wedi cael eu cynnal dros gyfnod o ddau ddiwrnod.
- Bod y ddogfen yn arloesol ac nad oedd amheuaeth yn ei feddwl am hynny.
- Bod y ddogfen yn cyflwyno her, yn enwedig i benaethiaid ysgolion uwchradd, a bod trafodaethau manwl wedi eu cynnal gyda hwy ar ddau achlysur, gan gynnwys yr wythnos flaenorol.
- Bod y polisi yn ceisio symud ysgolion o addysg ddwyieithog (beth bynnag fo hynny'n ei olygu) i ddysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, gyda'r nod o sicrhau bod canran uwch o ddisgyblion yn dilyn pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg hyd at 16 oed.
- Bod y nod hwn yn unol â pholisi Llywodraeth Cymru ar ysgolion categori 3, gan ystyried nad yw llawer o ddisgyblion ar hyn o bryd yn sefyll eu harholiadau nac yn astudio pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg yn 14 oed.
- Bod rhanddeiliaid allanol hefyd wedi bod yn rhan o'r broses a'u bod wedi barnu bod y ddogfen yn ddigon eglur.
- Croesawyd trafodaeth bellach, gan bwysleisio bod angen i'r polisi fod yn glir, cadarn a chryno, ac mai hynny oedd wedi bod yn flaenoriaeth wrth ei lunio.

Pwysleisiodd aelod bwysigrwydd sicrhau bod pob plentyn yn gallu aros yn yr ardal ac yn eu cymuned drwy fod â'r sgiliau ieithyddol angenrheidiol, yn enwedig wrth geisio am swyddi lleol sy'n gofyn am y Gymraeg. Galwyd am bolisi fydd yn sicrhau bod y Gymraeg yn iaith fyw yn y gymuned a bod disgyblion yn gadael ysgol yn gwbl ddwyieithog. Pwysleisiwyd yr angen am gamau cadarnhaol, gan wrthwynebu'n gryf unrhyw ymgais wleidyddol i danseilio'r iaith Gymraeg.

Pwysleisiodd yr Aelod Cabinet Addysg ei ddymuniad i roi cyfleoedd cyfartal i blant ac i gynnal y gwaith ieithyddol da sy'n cael ei wneud yn y sector cynradd wrth iddynt symud ymlaen i'r sector uwchradd. Mynegwyd pryder ynghylch y ffordd y mae'r iaith Gymraeg yn cael ei thrafod mewn rhai cylchoedd gwleidyddol. Mynegwyd siom o glywed sylwadau gan Darren Millar AS, ac fe fynegwyd y gred bod y Gymraeg, fel iaith genedlaethol Cymru, bellach yn rhywbeth y dylai pawb ei chefnogi'n gadarn.

Mynegwyd siom o ran diffyg gweledigaeth gadarn y polisi drafft. Cyfeiriwyd at y gostyngiad yn y canran o blant sy'n siarad Cymraeg yn ôl y cyfrifiad diwethaf, ac at y ffaith nad yw 14% o blant Gwynedd yn gallu siarad Cymraeg er gwaethaf blynnyddoedd o bolisi. Awgrymwyd bod angen strategaeth llawer mwy cadarn ac uchelgeisiol.

Gofynnwyd am eglurder ynghylch addysg cyn-ysgol, gan bwysleisio bod angen defnyddio geiriau megis "yn unig drwy gyfrwng y Gymraeg" wrth gyfeirio at

ddarpariaeth cyn-ysgol er mwyn gosod sylfaen cadarn. Cwestiynwyd beth oedd “Cymraeg yw prif gyfrwng addysg” yn y cynradd yn wir olygu. Codwyd pryderon ynghylch defnyddio'r Saesneg ar draws y cwricwlwm heb ddiffiniad clir. Awgrymwyd y dylai'r Saesneg gael ei ddysgu fel pwnc ail iaith yn hytrach na chyfrwng dysgu trawsgwricwlaidd.

Cyfeiriwyd at ddiffiniad ysgolion categori 3, sef bod pob pwnc heblaw am Saesneg yn cael ei addysgu trwy'r Gymraeg. Gofynnwyd a oedd hynny'n cael ei wireddu ym mhob ysgol, ac awgrymwyd nad yw'r ffigwr 70% yn ddigonol o ystyried yr addysg Gymraeg sylfaenol a roddir i blant yn y cyfnod cynradd. Galwyd am dargedau cynyddol ac am fonitro rheolaidd i sicrhau cynnydd parhaus.

Pwysleisiwyd yr angen i weithredu'n bendant dros y Gymraeg mewn sir sydd â'r ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg yn y wlad. Nodwyd bod angen drafftio polisi cryfach a mwy uchelgeisiol, un sy'n normaleiddio'r Gymraeg fel iaith gyfathrebu bob dydd ym mywyd yr ysgol, yn y gymuned ac yn y cartref. Gofynnwyd i ail-ymgyngori ac ail-ddrafftio'r polisi er mwyn diogelu'r iaith yn genedlaethol ac yn lleol, wrth barchu'r angen i ddysgu'r Saesneg yn fanwl a safonol hefyd.

Mynegodd aelod bryder nad oedd y drafodaeth yn adlewyrchu agwedd gadarnhaol tuag at y polisi. Mynegwyd barn bod y polisi yn uchelgeisiol, cadarnhaol ac arloesol, tanlinellwyd y perygl y byddai negeseuon negyddol yn cyfrannu at ddirywiad yr iaith. Diolchwyd i bawb a gyfrannodd at lunio'r polisi, a mynegwyd gobaith y bydd y broses ymgynghori yn cynnwys pawb, gan gynnwys y rhai sydd â safbwyntiau mwy cadarnhaol.

Nododd aelod bod angen i'r polisi adlewyrchu'r newidiadau demograffig sylweddol sydd wedi digwydd yn y sir dros yr hanner canrif ddiwethaf. Dymunwyd gweld y dolenni yn cael eu dileu o'r polisi ac y nodir yn glir beth yw'r ddarpariaeth y disgwylir i ysgolion Gwynedd ei gyflwyno. Dymunwyd hefyd eglurder pellach yn y polisi ynghylch cyflwyno'r Saesneg yn drawsgwricwlaidd. Pwysleisiwyd mai parhad y gymdeithas Gymraeg ei hiaith yw'r cwestiwn sylfaenol, a bod angen trafod y polisi yn yr ysbryd hwnnw.

Amlygodd aelod realiti'r sefyllfa o fewn y proffesiwn addysg ar hyn o bryd, gan nodi'r argyfwng recriwtio a chadw athrawon ledled Cymru. Pryderwyd ynghylch nifer isel yr ymgeiswyr sy'n cofrestru ar gyrsiau TAR (Tystysgrif Addysg i Raddedigion) a bod nifer sylweddol o athrawon yn gadael y proffesiwn. Mynegwyd barn byddai unrhyw athro yn croesawu'r cyfle i ddysgu Cymraeg yn rhugl, ond bod yn rhaid i'r sir alluogi hynny drwy ddarpariaeth briodol. Galwyd am amynedd a dealltwriaeth mai addysg o safon yw'r nod, ac y bydd y newid yn cymryd amser. Mewn ymateb i sawl pwynt blaenorol, nododd yr Aelod Cabinet Addysg:

- Bod anhawster cyffredinol recriwtio athrawon yn bodoli, gan bwysleisio bod y broses yn un hirdymor sy'n gofyn am ymrwymiad ac adnoddau.
- Nid yw'r polisi hwn yn ymgais gyflym i greu argraff, ond yn fenter ddifrifol sydd angen amser ac adnoddau i'w gweithredu'n briodol.
- Bydd rhai ysgolion yn gallu cyrraedd yr isafswm o 70% yn haws na'i gilydd, a dyna pam fod angen cymryd yr amser i fuddsoddi'n briodol.
- Bod y 70% a nodir yn y polisi yn isafswm, nid uchafswm.
- Bod angen eglurder pellach mewn rhai rhannau o'r geiriad, a bod hynny'n rhywbeth y byddai'r swyddogion yn barod i'w ystyried wrth fireinio'r drafft.

Nododd yr Aelod Cabinet Addysg ynglŷn a'r elfen drawsgwricwlaidd:

- Bod y Gymraeg, y Saesneg, rhifedd a chymhwysedd digidol i gyd yn cael eu haddysgu'n drawsgwricwlaidd ar draws pob maes dysgu a phrofiad ac nid fel pynciau unigol yn unig.
- Bod gwersi Saesneg ffurfiol, gan gynnwys gramadeg, yn dechrau ym Mlwyddyn 3, gyda chyfle wedyn i ddefnyddio'r iaith honno'n drawsgwricwlaidd.

I gloi, nododd yr Aelod Cabinet fod y polisi drafft yn uchelgeisiol, ond derbyniodd fod angen gwneud newidiadau angenrheidiol. Pwysleisiodd mai dyna yw pwrpas y cyfarfod, sef creu fforwm agored ar gyfer trafodaeth. Eglurwyd bod ymgynghori eang gyda thrigolion Gwynedd yn hollbwysig, ac mai dyna'r rheswm dros y gwaith ymgysylltu helaeth sydd eisoes wedi'i wneud gydag ysgolion ledled y sir.

Nodwyd bod arbenigwyr allanol wedi'u cynnwys yn y broses er mwyn cryfhau'r ddogfen a sicrhau fod y Gymraeg yn parhau'n iaith fyw yng Ngwynedd, gan gyfrannu'n uniongyrchol at y nod cenedlaethol o gyrraedd miliwn o siaradwyr erbyn 2050 ac ymlaen. Pwysleisiodd bwysigrwydd meithrin plant a phobl ifanc a fydd, ar ôl gadael y system addysg, yn gallu gweithio'n ddwyieithog. Cyfeiriwyd at y drafodaeth a gafwyd ynglŷn ag denu athrawon syn medru'r Gymraeg. Nodwyd er mwyn gyrraedd y nod hwn, mae'n rhaid cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ym maes addysg.

Amlygwyd bod cefnogaeth wedi dod i law gan UCAC (Undeb Cenedlaethol Athrawon Cymru), gan gadarnhau na fyddai'r polisi'n cael effaith andwyol ar y gweithlu. Yn ogystal, derbyniwyd cefnogaeth gan Gymdeithas yr Iaith, gan nodi bod hyn yn gam i'r cyfeiriad cywir, a'u bod yn ei groesawu, ac yn dymuno gweld siroedd eraill yn dilyn esiampl Gwynedd.

Mewn ymateb i gwestiwn a godwyd ynghylch a yw Gwynedd yn parhau i arwain ar flaen y gad, mynegwyd bod Gwynedd yn parhau i arwain ar y blaen. Diolchwyd i'r swyddogion am eu gwaith caled ac i'r Cynghorydd Beca Brown am ei chyfraniad ers y cychwyn cyntaf.

PENDERFYNWYD

- 1. Nodi'r polisi drafft gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Croesawu bod y polisi drafft yn mynd i ymgynghoriad.**
- 3. Bod y Pwyllgor yn gwneud cais i'r Fforwm Craffu i flaenoriaethu adnoddau ar gyfer ffurfio grŵp tasg a gorffen, gyda'r briff i edrych ar eiriad y Polisi Iaith Addysg Drafft gan ystyried os oes angen gwneud awgrymiadau i'r Aelod Cabinet / Adran Addysg, ac adrodd yn ôl i'r pwyllgor yng nghyfarfod 19 Mehefin 2025.**
- 4. Pe bai'r cais i'r Fforwm Craffu yn llwyddiannus, bod yr Ymgynghorydd Craffu yn anfon e-bost at aelodau'r Pwyllgor yn rhoi cyfle iddynt roi eu henw ymlaen i fod yn aelod o'r Grŵp Tasg a Gorffen.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10:30 yb a daeth i ben am 3:10 yp

Cadeirydd